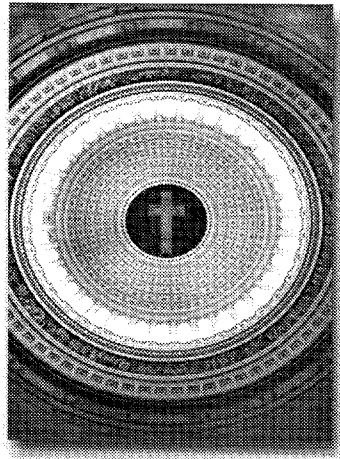

تاریخ و رجال

حج در آیین مسیحیت

ماجده مومن / محمد تقی رهبر

عذرا اسوه گیرند و مسیح را به خدایی برگزینند تا گناهانشان را بیامرزد و به بهشت رهنمون گردد.

مسیحیان به فرقه‌های گوناگونی تقسیم شده‌اند و هر فرقه‌ای از آنان طریقه خاصی را در حج و مراسم و آداب ویژه آن، اتخاذ کرده است.

کتاب تحریف شده مسیحیان، انجیل، اعیاد دینی همچون عید «فصح»^۱ و «عید قیامت» و «عید المیلاد» و «عید فطاس» را به آنان اختصاص داده و اعیادشان بیشتر با مراسم و آدابی شبیه حج همراه است.

یکی از نویسندگان مسیحی به نام «ونسنگ» در خصوص حج

مسیحیان نیز همانند یهود، در آیین خود، راه و روش‌های متعددی را پیموده‌اند که زائیده خیالات و تصورات آن‌هاست و آنچنان این نظرات و تصورات در ذهن آنان جلوه کرده، که خود را به حق و دیگران را در مسیر باطل پنداشته‌اند!

حج را نیز بدینگونه تعریف کرده‌اند که در پیرامون نمادهای مورد تقدیس خود، به طواف پردازند و قربانی کنند و نذوراتی تقدیم نمایند... و باگریه و تضرع، آرمزش گناهان خود را بخواهند و برخی از آن‌ها لذت‌های حلال دنیا و خواسته‌های مشروع را بر خود حرام سازند و طریق رهبانیت پیمایند و از مریم

مسیحیان می نویسد:

«واژه شناسان عرب، حج را به «قصد» تفسیر کرده‌اند و این با معنای حج در نظر (مسیحیان) یکسان است. افزون بر این معنای اصطلاحی آن نیز همان است که در لغت عربی مصطلح است و گویا ماده و معنای این واژه در لغت سامی شمال و جنوب، همان طواف کردن و دور زدن باشد.»^۲

در انجیل تحریف شده واژه‌ای با عنوان حج وجود ندارد، بلکه تنها از عبادی نام برده می‌شود که در آن به جشن و شادی می‌پردازند و از خدای پدر! و خدای پسر (مسیح)، که به عقیده آن‌ها ترکیب یافته از «روح الهی» و «تکوین انسانی» است، یاد می‌کنند. بنابراین، مسیحیت در عقیده، به خدا شرک می‌ورزد و آیین آن‌ها را آیین توحیدی نمی‌توان نامید و ثنویت یا تثلیث بر عقاید آنان حاکم است؛ «خدای پدر، خدای پسر و روح القدس»

جایگاهی که خدای پسر در آن متولد شده، یکی از اماکن مقدسه آن‌ها به شمار می‌آید؛ جایگاهی که به اعتقاد آن‌ها عیسی در آنجا به دار آویخته شد، مکان مقدس دیگری آنهاست. هر جا که

عیسی نماز خوانده و یا او یا مادرش مریم عذرا ظاهر شده‌اند، عنوان مقدس گرفته است و به‌طور خلاصه: هر مکان یا هر زمان، که این ظهور و تجلی نمودار گشته و یا با هرکس که ملاقاتی داشته، مورد تقدس و محل زیارت و مراسم سالانه آن‌ها شده و هر یک را انجیل عید اعلام نموده است. در هر حال، آنچه از مسیحیت به چشم می‌خورد، آن چیزی نیست که در آیین نخستین حضرت عیسی وجود داشته است. (زیرا آیینی که خود آوردنده آن بوده، آیین توحیدی بوده، اما آیین مسیحیت بر محور توحید نیست. هر آنچه مورد تقدیس قرار می‌گیرد به اعتبار انتساب آن به شخص مسیح می‌باشد، نه به خدای مسیح).

در خصوص حج و آیین نخستین مسیحیت می‌توان گفت که حضرت عیسی ﷺ نیز از جمله پیامبرانی بود که به ندای ابراهیم خلیل ﷺ پاسخ داد؛ آن‌گاه که به امر خداوند آهنگ حج داد.

عیسی ﷺ از پیامبران اولوالعزم بود و می‌دانست که ندای ابراهیم جهانشمول است و به شریعت خاص اختصاص ندارد، بلکه شامل همه ادیان آسمانی و همه پیامبران و مرسلین می‌گردد و

تکلیفی است عام بر همه مکلفین.

آنگونه که از روایات استفاده می‌شود، همه پیامبران به حج خانه خدا آمده‌اند. این روایات که از پیامبر گرامی و ائمه علیهم‌السلام نقل شده، تأکید می‌ورزد که عیسی بن مریم روح الله به کعبه مشرفه آمده و حج خانه خدا گزارده است. از سخن پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم آورده‌اند که فرمود:

«وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لِيُهَلَّنَّ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرَّوْحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا أَوْ لِيُشْنِيَهُمَا»^۳

سوگند به آن کس که جان محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در ید قدرت اوست فرزند مریم از گردنه «روحا» عبور کرده در حالیکه صدای خود را به لبیک گفتن برداشته و به حج یا عمره، یا هر دو عزیمت نموده است.

و از قول امام صادق علیه‌السلام در روایتی آمده است:

«وَمَرَّ عَيْسَى بْنُ مَرْيَمَ بِصَفْحِ الرَّوْحَاءِ وَهُوَ يَقُولُ لَبَّيْكَ عَبْدُكَ ابْنُ أُمَّتِكَ لَبَّيْكَ»^۴

«عیسی بن مریم از صفائح الروحاء گذشت، در حالی که می‌گفت: لبیک! بنده تو و فرزند کنیز تو! لبیک.»

در مورد زمان حج پیامبران به سوی بیت عتیق؛ و از جمله آن‌ها حضرت

عیسی علیه‌السلام، امام علی بن موسی الرضا علیه‌السلام می‌فرماید: «زمان حج آن دهه ذی‌حجه بوده است... و آن پیامبران عبارتند از: آدم، نوح، ابراهیم، عیسی، موسی و محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و دیگر پیامبرانی که در این مقطع زمانی حج خانه خدا نموده‌اند و این سنت شد برای فرزندان آن‌ها تا روز قیامت»^۵.

بدین ترتیب، حج حضرت عیسی که یکی از پیغمبران اولوالعزم است، امکان ندارد مخالف حج پیامبران دیگر باشد و اینکه بیت المقدس یا مکان دیگری را برای حج خود و پیروانش قرار دهد.

انحراف مسیحیان در حج

مسیحیان نیز مانند یهود، از سنت‌های الهی و راه انبیا منحرف شدند و تعالیم پیامبرشان را نادیده گرفتند و آموزه‌های شریعت را در حجاب‌های تحریف و کتمان پنهان داشتند.

قرآن کریم در آیات بسیاری، از این انحراف سخن گفته و آنان را مورد نکوهش قرار داده، می‌فرماید:

«قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَ لَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا

مِنْهُمْ مَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَ كُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ»^۶
 بگو ای اهل کتاب، شما را دستاویز استواری نیست، جز آن که تورات و انجیل و آنچه را از سوی پروردگاتان بر شما نازل شده، به کار بندید. اما بسیاری از آنها از روی طغیان و کفر دستورات فرود آمده از سوی خدا را کم و زیاد می کنند، پس بر این قوم کافر متأسف نباش.»^۷

آیه به صراحت بیان می کند که اعمال اهل کتاب پذیرفته نیست جز آنچه را مطابق دستور خداوند انجام دهند. عیسی علیه السلام همانند سایر پیامبران بشارت دهنده و بیم دهنده بوده، اما مسیحیان پس از وی دو گروه شدند؛ گروهی به بت پرستی پیشین برگشتند و گروه دیگر، نام عیسی را بر زبان رانده و همه چیز را در او خلاصه کردند و بدین ترتیب تمام معتقدات مسیحیان بر محور وجود عیسی دور می زند.

اعیاد مهم مسیحی، به حوادثی در زندگی مسیح مرتبط می گردد. نماد عقیده مسیحیت صلیب است که به عیسی مسیح اشاره دارد. نماز و نیایش مسیحیان رو به مسیح دارد؛ چراکه آنان بر این باورند که برای انسان امکان آن نیست با خدا

صحبت کند، بنابراین عیسی را باید مخاطب خود قرار دهد و به نیایش با او پردازد.

نویسنده مسیحی «فرترز راید نور» می گوید:

«کلید عقاید مسیحیت این است که در واقع مسیح عامل پیدایش معتقدات آیین مسیحی می باشد و هم اوست که مجموعه اینها را در خود جمع می کند»^۸

بر این اساس، جامعه مسیحی، اما کنی را که یاد و خاطره مسیح را تداعی می کند و از شخص او یا شخصیت مادرش مریم، در رهگذر تاریخ تا به امروز جلوه و نمودی دارد، برای اعیاد سالیانه و آداب دینی و حج برگزیده اند که این اماکن مقدس را در ذیل می نگریم:

۱- برخی از مسیحیان به سوی بیت المقدس در فلسطین جایی که صلیب اصلی عیسی بن مریم قرار دارد، رهسپارند و با این حرکت به سنت ملکه «هیلاته» تأسی می جویند.

۲- گروه دیگر به کنیسه «رومه» رم در ایتالیا رو می آورند.

۳- برخی از آنها به «لورد» در

فرانسه، آنجا که معتقدند جناب مریم برای آنان تجلی کرده، حج می‌گزارند.

۴- جمعی از آنان به کنیسه «فاطیما» متوجه‌اند؛ زیرا بانویی بزرگ و نورانی به نام فاطیما در آنجا تجلی کرده است.

۵- عده‌ای از آن‌ها به اماکن متفرق دیگری مثل قبرهای پیشینیان خود یا کوه‌ها و بخش‌های دیگری از طبیعت روی می‌آورند.

اکنون به هر یک از این موارد نظر می‌افکنیم و موضع جغرافیایی هر یک و تاریخ آن را به اجمال از نظر می‌گذرانیم:

۱- حج بیت المقدس

در هیچ یک از نصوص تورات و انجیل و دیگر آثار معتبر، نشانه‌ای از حج به بیت المقدس وجود ندارد و این تنها سنتی است که به علل خاصی رایج شده است. عامل اساسی این را در تبعیت از سنت ملکه «هلن» (Helene) مادر امپراتور قسطنطنیه باید کاوید که نامبرده، چوبه‌داری را که حضرت عیسی بر آن به دار آویخته شد، کشف کرد و آن روز را روز مبارک و عید مسیحی قرار داد که همه ساله در آن روز حج می‌گزارند؛ روزی که به «عود مقدس» موسوم است.

«هلن که از مروجان آیین مسیحی بود، در سال ۳۲۶ میلادی، سیاحتی را به شرق آغاز کرد و در خلال آن اماکن مقدس فلسطین را زیارت کرد و کنیسه‌هایی را دور اورشلیم و بیت لحم بنیان نهاد. می‌گویند او موفق شده در این سیاحت، عود صلیب و چوبه‌دار حقیقی مسیح را پیدا کند.^۹

او اهتمام بلیغی داشت که جایگاه حوادث مهم جامعه مسیحی را کشف کند و معبدهایی را به عنوان یادمان این حوادث بنیان نهد.^{۱۰}

مسیحیان «کنیسه قبر مقدس» را که در کنار کوهی بنا شده و معتقدند مسیح آنجا به‌دار آویخته شد، گرامی می‌دارند. این کنیسه در شهری قرار گرفته که سلطان سلیمان قانونی در سال ۱۵۴۱ م. بنا نهاد و در شرق شهر قدیمی قرار دارد... هنگامی که ترک‌های سلجوقی، مسیحیان را از زیارت بیت المقدس مانع شدند و کنیسه قبر مقدس (کنیسه قیامت امروز) را ویران کردند، جنگ‌های صلیبی در گرفت و در سال ۱۰۹۹ م. آن را صلیبی‌ها متصرف شدند.^{۱۱}

زیارت یا حج کنیسه قیامت (کنیسه قبر مقدس) به اعتقاد مسیحیان معمولاً در

عید سالیانه فصح صورت می‌پذیرد که عید بزرگ مسیحیان است و به اعتقاد مسیحیان، قیامت مسیح در میان مردگان می‌باشد و زمان این زیارت از ۲۲ مارس تا ۲۵ آوریل می‌باشد و بسیاری از اعیاد عمده مسیحیان به عید فصح ارتباط دارد و قبل از این زیارت روزه بزرگ مسیحی‌ها است که چهل روز ادامه دارد و مصادف با آلام مسیح است.^{۱۲}

۲- معبد رومه در ایتالیا

رم از شهرهای مهم و مقدس ایتالیا در نگاه مسیحیان است. از دیرباز مرکز فرهنگی، هنری و دینی به شمار می‌آید و آن را شهر جاویدان یا شهر مقدس می‌نامند. رم از شهرهای بزرگ ایتالیا است که تاریخ آن به قرن هشتم قبل از میلاد می‌رسد و در گذشته پایتخت جمهوری روم و سپس مرکز امپراتوری روم بوده است. و نیز مرکز تبشیری پاپ و امروزه پایتخت جمهوری ایتالیا و مرکز فعالیت‌های اداری و روحانی کلیسای کاتولیک رم و به تعبیر دیگر پایتخت رهبری پاپ در آنجاست.

در تاریخ تمدن آمده است: عوامل متعددی وجود دارد که پایتخت رم را به صورت مرکز فعالیت‌های مسیحی و محل تلاقی ملیت‌های مختلف درآورده. این شهر از زیبایی خاصی برخوردار است و آثار باستانی جذابی دارد. مقر کلیسای کاتولیک و حکومت پاپ به شمار می‌رود و دل‌های بسیاری از مسیحیان را

در هر حال، حج به کنیسه قیامت در بیت المقدس که سنتی بر جای مانده از ملکه هلن می‌باشد و تذکار جستجوی صلیب مسیح است، طی نسل‌ها به عنوان یک سنت مورد توجه قرار گرفته تا بدانجا که به عنوان یک فریضه دینی و اطاعت امر الهی - که به زعم آن‌ها عیسی

«عید فصح» یک عید آیینی است که اوامر و نواهی مخصوصی چون روزه و نماز و دعا و نذورات و قربانی و دیگر آداب دینی را در برمی‌گیرد و با عید مشهور میلاد مسیح که یادواره تولد مسیح است، تفاوت بسیار دارد.

در عید میلاد نیز زیارت کنیسه قیامت را مستحب می‌دانند و اگر زیارت آن میسر نشد، هر کنیسه دیگر را که بتوانند زیارت می‌کنند.

در هر حال، حج به کنیسه قیامت در بیت المقدس که سنتی بر جای مانده از ملکه هلن می‌باشد و تذکار جستجوی صلیب مسیح است، طی نسل‌ها به عنوان یک سنت مورد توجه قرار گرفته تا بدانجا که به عنوان یک فریضه دینی و اطاعت امر الهی - که به زعم آن‌ها عیسی

که به عیسی علیه السلام عشق می‌روزند، به خود متوجه ساخته و کلیسای آن زیارتگاه سنواتی و مرکز تجاری و تفریحی شده است.

آهنگ حج به این کلیسا به اعتقاد ما چیزی جز تفریح و گردشگری نیست و فاقد بُعد معنوی می‌باشد و این نوع تفریحات سنواتی در هر مکان و زمانی ممکن است و هیچ یک از شرایط حج و بندگی را ندارد و این‌گونه سفرها با توجه به اوضاع اجتماعی غرب و افعال ضدّ اخلاقی که رخ می‌دهد، اموری است که خداوند بدان راضی نیست و حضرت مسیح از آن تبرّی می‌جوید، با این حال جای شگفتی است که نام حج بر آن نهاده شود.

۳- کلیسای لورد در فرانسه (loord)

آهنگ حج به این کلیسا در سال ۱۸۵۸؛ یعنی هیجده قرن پس از میلاد مسیح علیه السلام رایج شده و انگیزه آن این بود که یکی از راهبه‌های کلیسا مدّعی شد مریم عذرا را مشاهده کرده! در حالی که در جوار غاری قرار دارد که در نزدیکی آن کلیسا تجلی نموده است.

«لورد» شهری است در بخش

جنوب غربی فرانسه که در قرون وسطی موقعیت مهم استراتژیک داشته و از سال ۱۸۵۸ م. به صورت زیارتگاه مسیحیان در آمده است و بیماران کاتولیک به قصد استشفای بدانجا رهسپار می‌شوند؛ زیرا شایع شده بود که مریم بارها در آنجا تجلّی کرده و دختر جوانی به نام برنات وی را مشاهده کرده است.^{۱۳} لوئیس معلوف می‌نویسد: کتاب‌های مسیحیان مدعی است که «برنات سوبرویس» متولد سال ۱۸۴۴ در لورد فرانسه مریم عذرا را در سن ۱۲ یا ۱۴ سالگی زیارت کرده و او را به تأسیس این معبد توصیه نموده است.^{۱۴} شک نیست که ظهور جناب مریم و تجلّی آن برای نصاری هر چند شایع شده است، اما زائیده تخیلات یاوه عناصر افراطی و یا ساخته و پرداخته اغراض سیاسی، اجتماعی یا تبشیری یا عوامل دیگری است. هر چند این غار باب‌المراد آنان گشته است و با نذورات و دیگر دستاویزها، حاجات خود را آنجا طلب می‌کنند. شب‌هایی را به گریه و زاری می‌گذرانند و آمرزش گناهان خود و شفای بیماران خود را می‌خواهند. مایه شگفتی، ساده لوحی برخی مسیحیان است که این اماکن را جایگاه حج

می‌نامند که خدای جان و مسیح و مادرش پرستش می‌شوند. کتاب‌های آن‌ها با جرأت تمام به نقل آن می‌پردازند و تنها به اظهارات دختر بچه‌ای که مدعی است در آن جا مریم عذرا را دیده، دل می‌سپارند.

۳ - کینسه فاطیما در پرتقال

داستان فاطیما بر محور قضیه‌ای می‌چرخد که در اروپا اتفاق افتاده و توجه جهان مسیحی را به خود جلب کرده و در زمره آداب و شئون ویژه مسیحیان درآمده و به نوعی با جهان اسلام مرتبط می‌گردد.

فاطمیما قریه‌ای است در شبه جزیره فیبری در غرب اسپانیا و در شهری به نام «لیشبون» قرار دارد؛ سرزمینی که عبدالرحمان در سال (۷۱۰ م) فتح کرد و تا قرن یازدهم میلادی در قلمرو اسلام قرار داشت و سپس اروپا آن را متصرف شد و اسلام از آن سرزمین رخت بریست و بیشتر مردم آن مسیحی‌اند.

این قریه در سال ۱۹۱۷ م ناگهان به صورت زیارتگاه مسیحیان و مقصد زائران درآمد و آنچه مایه شگفتی پژوهشگران است، چگونگی آمیختگی

تعالیم مسیحی با تعالیم اسلامی؛ به خصوص در دیدگاه مردم قریه است که کلیسای فاطیما در آن واقع است.

داستان از اینجا آغاز می‌شود که سه کودک روستایی شاهد حادثه‌ای می‌شوند که در حوالی روستا برای آنان تجلی می‌کند و سپس سرچشمه اعتقادی عمیق برای اهل روستا می‌شود. (اجمال این حادثه به قولی چنین است که سه کودک شاهد تجلی نوری شدند که به باور آن‌ها فاطمه زهرا علیها السلام بوده و تسیحات حضرت زهرا را به آن‌ها آموخته که به نقل تاریخ‌نگاران زائران مسیحی در کلیسای فاطیما اجتماع می‌کنند و تسیحی به دست می‌گیرند و هر یک به لغت خود آن تسیحات را می‌گویند.

قول دیگر در این حادثه این است که مریم علیها السلام ظهور کرده و این مکان را قداست بخشیده ولی نام فاطیما روی این کلیسا با وجه دوم سازگار نیست، اگر فاطیما همان فاطمه باشد.

در هر حال، از آنجا که اعتماد کامل به نقل مزبور نبود، از ترجمه تفصیلی آن خودداری شد (و الله اعلم - مترجم).^{۱۵}

در هر حال انبوه زائران، صدها کیلومتر طی مسافت می‌کنند و از اطراف و اکناف به حج و زیارت این کلیسا می‌آیند و به ندورات و ادعیه و آداب و اذکار مخصوص می‌پردازند.^{۱۶}

۵- حج دیگر اماکن مقدس

افزون بر آنچه از اماکن مقدس مسیحیان ملاحظه شد، مکان‌های دیگری هست که برخی از آن‌ها را زیارت می‌کنند؛ مانند قبور مردگان و بعضی اشجار که آن‌ها را شجرهٔ عید میلاد می‌نامند و برخی کوه‌ها و اشیای دیگر که نیاز به شرح آن نیست.

○ پیانوشتها:

۱- فصیح، واژهٔ عربی است که نزد یهودیان و مسیحیان از اعیاد مقدس به شمار می‌آید. یهودیان آن را مقدس می‌شمارند و آن را یاد عبور از بحر احمر و خروج بنی اسرائیل از مصر می‌دانند. این واژه در نزد مسیحیان جشن یاد بود صعود عیسی است. فصیح، معرب فسح، واژه عبری و به معنای عبور و در بر دارنده معنای نجات است. برگرفته از: فرهنگ دهخدا، واژه فصیح.

۲- دائرة المعارف اسلامی، گروه مستشرقان ۳۰۴/۷

۳- مسند احمد، ج ۲، صص ۲۴۰ و ۲۷۲ و ۲۹۰، بانداک اختلاف.

۴- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۱۸۵ و کافی، ج ۴، ص ۲۱۳ باب حجّ الأنبياء...

۵- همان. و وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۲۷۴. وَ فِي الْعِلَلِ وَ عُيُونِ الْأَخْبَارِ بِأَسَانِيدٍ تَأْتِي عَنْ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ الرَّضَاءِ قَالَ: «إِنَّمَا جُعِلَ وَقْتُهَا يَعْنِي عُمُرَةَ التَّمَنُّعِ عَشْرَ ذِي الْحِجَّةِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَحَبَّ أَنْ يُعْبَدَ بِهَذِهِ الْعِبَادَةِ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ وَ كَانَ أَوَّلَ مَا حَجَّتْ إِلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ وَ طَافَتْ بِهِ فِي هَذَا الْوَقْتِ فَجَعَلَتْ سُنَّةً وَ وَقَّتْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَأَمَّا النَّبِيُّونَ أَدَمُ وَ نُوحٌ وَ إِبْرَاهِيمُ وَ مُوسَى وَ عِيسَى وَ مُحَمَّدٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَ غَيْرُهُمْ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّمَا حَجُّوا فِي هَذَا الْوَقْتِ فَجَعِلَتْ سُنَّةً فِي أَوْلَادِهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

۶- مانده: ۶۸

۷- مانده: ۶۸

۸- چگونه باید مسیحی بود؟ ص ۱۷۶

۹- معجم الحضارة السامية، هنری س. عبودی.

۱۰- العرب و اليهود فی التاريخ، د. احمد سوسته.

١١- همان منبع.

١٢- الموسوعة العربية الميسرة، ١٢٤٧

١٣- موسوعة المورد، ج٦، ص ١٤٨

١٤- المنجد.

١٥- الحج عبر الحضارات و الأمم، منبع همين ترجمه، صص ١٢٧- ١٢٩

١٦- همان منبع.

